

QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI IQLIM SHAROITIDA ISTIQBOLLARI
YUQORI BO'LGAN DORIVOR O'SIMLIK ASTRAGALUS VILLOSISSIMUS BUNGE

Janibekov Abdulaziz Adilxanovich¹, Tajibaeva Salima Marqabaevna²

¹Alfraganus Universiteti

¹Qoraqalpog'iston qishloq xo'jaligi va agrotexnologiyalar instituti

Astragalus villosissimus Bunge ósimligi Qoraqalpog'iston iqlim sharoitida yuqori istiqbolli tur sipatida uning biologik va ekologik xususiyatlariga sharq keltirilgan. O'simlik cho'rlangan tuproqqa chidamligi, cho'l hududlarga moslashgan va biomassadagi mineral tuzlarni akkumulyasiya qilish xususiyatlari tufayli, ushbu turni cho'rlangan va degidratsiyaga uchragan yerlarni fitomelerativ holatini tiklash maqsadlarida amalga oshirish mumkin, shu bilan birga ekosistemani tartibga solib qoymastan inson organizmi uchun shifobaxsh bo'lgan dorivor o'simlik xom ashyo zahirasini oshirishga o'z qissamizni qushgan bo'lamiz.

Astragalus turkumi o'simliklari tarkibini hár xil biologik faol birikmalar: alkaloidlar, saponinlar, flavonoidlar, taninlar, fenolkarboksil kislotalar, kumarinlar, aminokislotalar va polisaxaridlardan tashkil topgan. Hozirgi vaqtda jahonda Astragalus ósimliklarining ba'zi bir turlari asosida tibbiyotda qo'llaniladigan dori vositalari ishlab chiqarishmoqda [1].

Qoraqalpog'iston Respublikasi hududida A. villosissimus o'simligi tarqalishi, ma'lum bir o'simlik turkumlari bilan birga uchirashi hamda areali o'rganilgan. Hudud bo'ylab o'simlik qumli, bo'z va gipsli tuproqlarda tarqalishi bo'yicha kartalari qilingan [2].

Ishning maqsadi adabiyotlardagi o'simlik haqqidagi ma'lumotlarni umumlashtirgan holda Qoraqalpog'iston Respublikasi florasida dorivor o'simlik A. villosissimus yetishtirish istiqbollari baholashdan iborat.

A. villosissimus – cho'rlangan tuproqda o'sadi, chól iqlimga moslashgan. O'simlik endemik hisoblanib O'rta Osiyoning sharqiy chollarida keng tarqalgan. Ko'p yillik, efemeroid buta bo'lib, uzunligi odatta 60-80 sm dan 1 m gasha bo'ladi, 12 yilgasha yashashi mumkin. Oppoq ildizi quruq gipsli tuproqlarda 1 m gesha chuqurlikgacha joylashishi mumkin. O'simlikning vegetatsiya davri mart oyida boshlanadi, moy oyida gullaydi va iyun oyida mevalaydi [3].

Fabacea oilasi atrof-muhitga va qishloq xo'jaligiga ahamiyati juda katta bo'lib, ular atmosferadagi ammiak, nitratlarni óziga yutib organik azotni ishlab chiqarishiga xizmat qiladi. Bundan tashqari, Fabacea oilasi chól va yarim chól muhitlarning tarkibiy qismi hisoblanadi hamda azotli birlashtirish faolligi tupayli tuproq unumdorligini oshiradi [4].

Xulosa qilib aytganda, adabiyotlardan keltirilgan ma'lumotlarga asoslanib A. villosissimus chól hududlarda, asosan Qoraqalpog'istonda fitomeliorativ va ekosistemani yaqshilashda hamda farmasevtika sanoatini xom ashyo zahirasi bilan ta'minlashda istiboli yuqori bo'lgan dorivor o'simlik deb baholasak bo'ladi.

Adabiyotlar:

1. И.Е. Лобанова. Фитохимическая характеристика Astragalus Glycyphyllos (Fabaceae). Растительный мир Азиатской России, 2011, № 1, с. 87–90.
2. Тодерич К.Н., Попова В.В., Аралова Д.Б., Гисматулина Л.Г., Рекик Мурад и Раббимов А.Р. Галофиты и солеустойчивые растения в качестве корма животных на уровне фермерских хозяйств в Каракалпакстане. Research program on Dryland Systems. Ташкент – 2016.
3. Гончаров Н.Ф. Род Astragalus L. // Флора Узбекистана. – Ташкент: Изд-во АН УзбССР, 1955. – Т. 3. – С. 473–686.
4. Sayed Hamid Matinkhah, Habib Yazdanshenas, Mojtaba Sheikhezadeh Nitrogen-fixing potential of Halimodendron halodendron (Pall.) Voss in arid and semi-arid areas of Iran. Received: 14 July 2020 / Accepted: 24 September 2020